

ment wordt
ns op deze
het rituele
idelt, waarop
evenmin een
des broods
Dienaren het
t volk zullen
ad te hebben,
de orde naar
el Opera ed.
VI, p. 200).
Ons Avond-
delijk voor,
al breken en
od, dat wij
llichaams van
rmulder wordt
h het gebruik
nule voorge-
begrijpen,
dit punt een
constateeren
t Avondmaal
van Geneve

vanneer men
t Geneefche
t broods wil
t daarom te
dat Calvijn
t argumen-
twijs aan het
een gevaarlijk
gatieve critiek
van, maar de
el dubbel be-
nemt gebruikt
dus bouw, olgers hebben
meer, omdat
de wijze van
r de breking
t, zoodat het
valt Calvijn's
sten te komen,
ad de werken
zoeken, dan
ben, hoe ave-
dat Calvijn
was.

a wat Calvijn
schreeven, dan
denkbeelden
tle. Niet de
e Institutie is
Calvijn invloed
pend, en de
alvinistisch is
en uitgemaakt
le van Geneve
onen, slechts
den over den
oet dit beslist
rkt, waaraan
rbeid, waarin
tijn gedachten
oek het meest
reformeerde

ik van de In-
k, waar Cal-
feld, dan blijkt
e hij van het
ja wel degelijk
g des broods.
en van Paulus
brood, dat wij
s lichaams van
en: „Niemand
n, dat dit een
is, waardoor
e zaak op het
Ik beken wel
en symbol is
dit vastgesteld
afans uit het
recht besluit
gegeven wordt.
er de breking
aan zijn zo-
n, dat hij die
t. Reeds deze
t buiten allen
de breking des
en onverschil-
rdmaal kan
rukkelijk, dat
broods ons de
n heeft willen

zijn zich voorts
in zijn betoog,
riten of cere-
naal behooren
alvijn is op 't
enghardt; hij
niet veel aan
het brood in
ze het onder
of ieder eet,
ze den drink-
en teruggeven
ken (die met
t hun naaste
eerd of on-
of wit is. Dat
tge zaken en
t zijn gesteld.
ds rekent hij
als hij daarna
bediend moet
ganne met de
en predica-
as de Dienaar,
nich op tafel
Avondmaals
erkoudige, die
tegelijk allen
et verbod des
weerd worden;
t Heere, gelijk
torenheid dit
men ook onder-
oer het geloof
arten te ont-
men zinge of
ten met beta-

melijke orde de heilige spijze deelachtig worden, terwijl de Dienaren het brood breken en aan het volk geven. Er is dus geen sprake van, dat het brood reeds gebroken op tafel zou komen. Calvijn maakt duidelijk onderscheid. Hij zegt eerst, dat brood en wijn op tafel aanwezig moet wezen, en daarna pas, wanneer het volk nadert om te communiceren, moet de Dienaar het brood breken. Voorts is wel opmerkelijk, dat deze passage, waarin Calvijn als 't ware een volledige schets gaf van de liturgie van het Avondmaal, reeds in de oudste uitgave van de Institutie voorkwam en daarna onveranderd in alle volgende uitgaven is overgenomen. Zoodra Calvijn in 1536 optrad, voordat er nog sprake kon wezen van Invloeden door Straatsburg of andere Duitse Gereformeerde Kerken op hem uitgeoefend, had Calvijn dus reeds zijn denkbeeld gevestigd, hoe de Avondmaalsviering behoort te worden ingericht en legde hij op de breking des broods bij het Avondmaal nadruk.

Niet minder blijkt dit voorts uit de exegetische werken van Calvijn. In zijn commentaar op I Cor. 10: 16 teekent hij bij de woorden: „het brood, dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus“ aan: „Hieruit blijkt, dat het de gewoonte was der oude Kerk om voor ieder (Avondmaalganger) van één brood zijn deel af te breken, opdat daardoor te beter voor oogen zou gesteld worden de vereeniging en saamvoeging van alle geloovigen tot het één lichaam van Christus. En uit de getuigenissen van hen, die in de drie eerste eeuwen na de Apostelen in de Kerk met roem bekend zijn geweest, blijkt, dat deze gewoonte nog lang onderhouden is geweest; daarna kreeg de superstitie de overhand, dat de priester het brood, dat niemand met de hand dorst aanraken, hem in den mond moest inbrengen“ (Opera Calvini t. XLIX p. 465). En in de predikatie, die hij over I Corinthie hield, liet hij zich nog beslister uit: „Laat ons, zegt hij, den stijl en taal van den Heiligen Geest behouden, opdat we weten mogen, wat het geoorloofde en goedgekeurde gebruik der Sacramenten is, die de Heere Jezus Christus ons heeft gegeven, en dat we daarvan niet ontaard en verbasterd mogen zijn, gelijk we zien, dat de geheele wereld in het gevloekte Pausdom geweest is en nog is, ja we zien hoe alles bedorven is, zelfs in die dingen, die van weinig betekenis schijnen. Zoo wanneer de heilige Apostel spreekt van het brood, zegt hij: het brood, dat wij breken. Hij zegt niet: de kleine ronde ouweljes, die u in den mond gestopt worden, maar hij zegt het brood, dat wij breken, om aan te duiden, dat we daar komen om gemeenschappelijk te communiceren. Maar wat ziet men? In alles en overal schijnt men God te willen vertoornen, ja te willen vernietigen al wat onze Heere Jezus Christus (die alleen onze Meester en Leraar is) heeft bevolen, en dat onder den voet te willen vertreden. Dat men dan, ziende welk een geest van opstand en rebellie in de wereld heerscht, dat tegen weersstand blede en Gode dank brengende, dat Hij niet gewild heeft, dat wij in zulke vuiligheden en verfoelselen verzonken bleven“ (Calvini Opera t. XLIX, p. 666).

Kan vooral uit dit laatste getuigenis reeds met groote waarschijnlijkheid worden afgeleid, dat te Geneve zelf bij het Avondmaal de breking des broods plaats vond, nog veel sterker bewijs daarvoor hebben we in het belangrijke tekststuk, dat Calvijn en Farel in 1538 hebben toegezonden aan de synode te Zurich. De aanleiding tot dit stuk moge hier kort worden medegedeeld om het rechte licht er op te doen vallen. Belde trouwe dienaren Gods, Farel en Calvijn, waren destijds door de Overheid te Geneve uit hun ambt gezet en uit Geneve verbannen; men hoopte echter, dat de synode, die juist te Zurich saam zou komen, een poging zou aanwenden om dit verbanningsdecreet te doen intrekken en Farel en Calvijn weer in hun ambt te herstellen. Farel en Calvijn zonden daarom aan deze synode een verklaring, op welke punten ze bereid waren toe te geven. Nu liep de twist tusschen de Overheid en de leiders der Reformatie te Geneve destijds in hoofdsake over de invoering der zogenaamde Berner ceremoniën. Te Bern, dat een zekere oppervoorzigt over Geneve uitoefende, wilde men, dat de predikanten te Geneve zich geheel schikken zouden naar de kerkelijke ceremoniën te Bern gebruikelijk, en de Overheid te Geneve had aan dien elsch toegegeven. Zoo gebruikte men te Bern nog altoos ongezuurd brood of ouwels, evenals in de Roomsche en Lutherse Kerk, en wilde men, dat dit gebruik ook te Geneve zou gevolgd worden. Calvijn nu verklaarde zich bereid in zoverre aan dezen wensch toe te geven, dat men voortaan te Geneve bij het Avondmaal ongezuurd brood zou gebruiken, maar hij stelde daarbij uitdrukkelijk als voorwaarde, dat men te Bern omgekeerd dan ook de breking des broods zou invoeren, gelijk deze te Geneve gebruikelijk was: „sed hoc violens cupimus a Bernatibus impetratum ut fractionem pauli nobiscum recipiant, ne posthac de hac quoque differentia nova quaestio oriscatur“ (Opera Calvini t. X³ p. 190).

Met deze getuigenissen uit Calvijn's werken meen ik te kunnen volstaan. Er zal nu wel niemand meer twijfelen aan het feit, dat Calvijn aan de ceremonie van het breken des broods wel degelijk waarde heeft gehecht. In zijn Institutie vermeldt hij haar als een symbool dat door Christus is ingesteld, en schrijft hij haar bij de viering van het Avondmaal uitdrukkelijk voor. In zijn Commentaar en preeken over I Cor. 10 veroordeelt hij scherp de superstitie der Roomsche Kerk, die in plaats van de breking des broods den ouwel gesteld heeft, die door den priester in den mond der communicanten gelegd werd. En in een der

hachelijkste oogenblikken van zijn leven, toen zijn arbeid en levenstaak te Geneve op het spel stond, aarzelde hij geen oogenblik om van het Duitisch Gereformeerde Bern te eischen, dat men daar evenals te Geneve de breking des broods zou invoeren. Is het dan niet letwat zonderling, wanneer Prof. Goossen de Duitisch Gereformeerde Kerk te Bern juist noemt onder de Gereformeerde Kerken, die groote waarde hechten aan de breking des broods, en beweert, dat men te Geneve er geen nadruk op legde? En is het niet nog zonderling, als Prof. Kruijff verklaart komt, dat Calvijn tegen de breking des broods was? DR. H. H. K.

Treftafel.

W. LEENDERTZ. SÖREN KIERKEGAARD. A. H. Kruijff. — Amsterdam.
KIERKEGAARD, de Deensche, te KOPENHAGEN in 1813 geboren en daar in 1855 gestorven, theoloog en filosoof, die reeds als twee-en-twintig-jarig student in zijn dagboek schreef: „De bestaande Christenheid is de karikatuur van het ware Christendom of een schrikblijk quantum misverstand en zinbedrog met een sparszaamlijk kleine doels waar Christendom vermengd.“
KIERKEGAARD, — wie precies wil doen en alsoo den naam op 'n Deensch uitspreken, moet zeggen: KIERKEGAARD, — heeft ook in ons land zijn vele uitbundige vereiders, al is het ook, dat hij de meesten weinig kennis omtrent hem aanwerzij is.
Om dit te verhelpen schreef Dr. W. LEENDERTZ, sedert enkele jaren predikant bij een der Dooptgezinde Gemeenten op TEXEL, zijn boek. Het is de dissertatie waarmee hij zich den 21sten Mei van dit jaar aan de Rijk's Universiteit te GROWINGEN den graad van doctor in de Theologie verwierf.

Deze akademische verhandeling verdient reeds als zoodanig de belangstelling van de Theologen en Theologanten ook onder ons. Zij verdient die om haar onderwerp, maar ook om de bronstendie welke er aan vooraf is gegaan. De heer LEENDERTZ werkte niet met vertalingen, maar las de geschriften van KIERKEGAARD in het oorspronkelijke, waarin hij vaak zelfs de titels der geschriften aanhaalt; iets wat voor zijn het Deensch niet-kundigen lezer soms moeilijkheid oplevert. Maar ook verdient zij deze belangstelling, zoodat wij vrucht is uit de gewilde beperking waarin een schrijver toont zijn onderwerp meester te zijn, als omdat zij getuigt van zelfstandigheid en rijkheid van oordeel bij haar auteur tegevoert wie vóór hem en in het buitenland en ten onzen over KIERKEGAARD schreeven.

Dan, omdat er voor wie onder ons geen Theologen of Theologanten zijn zeer leerswaardige dingen in staan, wil ik op dit Proefschrift hier de aandacht vestigen. Iets waarlijk ik echter niet kan verheelen, dat een wat meer, dan in deze Theologische dissertatie geschied is, KIERKEGAARD in de lijst van zijn zijt zetten, — om deze rijkte te gebruiken, — met name in het kerkelijk milieu van het Deensmarke uit de eerste helft der vorige eeuw, vooral met het oog op wie niet van het vak is, naar het mij voorkomt allermint overbodig zou zijn geweest.

Dr. LEENDERTZ heeft dit zijn werk in tweeën gedeeld; een beschrijvend en een kritisch deel, waaraan hij een INLEIDING laat voorafgaan. In die Inleiding zegt hij, dat zijn bedoeling is een uiteenzetting te geven van KIERKEGAARD'S Godsdenstige-wijzegevoelingsgrondgedachten. Wij deze grondgedachten slechts kunnen verstaan worden uit zijn werken en deze werken weet niet zijn te begrijpen zonder zijn leven, worden dan in het eerste deel der dissertatie KIERKEGAARD'S leven en werken beschreven.

Gebooren is KIERKEGAARD in een tot grooten welstand gekomen gezin, waarvan een oudere zoon het, in de Lutherse Kerk van DENSMARKEN, tot bisschop gebracht heeft. De vader, MICHAEL PEDERSEN KIERKEGAARD, is reeds ver over de 50 waande hem, uit zijn tweede huwelijk, als zijn zevende kind, onze SÖREN geboren wordt. Die vader is dan een welgesteld koopman in kousen en koloniale waren te KOPENHAGEN. Zelf een kind van de monotonie, zwaar-moedige Julaandse beide, waarop hij in zijn jeugd schapen geboed heeft, had hij, vóór zijn vestiging in de hoofdstad, honger en ellende gekend en, melancholisch van huis uit, is door zijn harde jeugd, in het religieuze milieu van het toen onder de heidsbewoners zich snel verbreidende Herrnhuters-pietisme, deze melancholie er niet op verbeterd. Het zondenbesef van den zwaar-moedige is verdiept, zijn zondeangst tot het uiterste gebracht, en dus leefde ook toen hij in KOPENHAGEN een gefortueerd man was geworden.

Aan de opvoeding van zijn SÖREN, die klein en zwak, maar daarbij geestig was en een sterke neiging tot satirische opmerkingen had, wijdde MICHAEL PEDERSEN zijn bijzondere zorgen. Van hem zou de zoon erfen zijn zwaar-moedigheid, zijn gloeiende phantasie, zijn vaardigheid van redeneeren, maar ook zijn zin voor waarheid en oprechtheid.

In een Herubtintgenet christendom voedt hij zijn kind op; voor MICHAEL PEDERSEN is het aller-voornaamste: het geloof. Het geloof des harten, het persoonlijk geloof, het geloof van den enkel, die van eigen verdorvenheid en Gods heiligheld overtuigd, in zondenangst vertwijfeld, staat voor den Man van Smarten aan het Kruis. Zwaar-moedig hem aansiende, zegt de vader vaak tot zijn SÖREN: „Zie, dat gij JESUS CHRISTUS kunt liefhebben.“

In 1830 wordt SÖREN KIERKEGAARD student in de Theologie te KOPENHAGEN. Zijn akademietijd heeft nu jaren geduurd en werd afgesloten met zijn candidatu-examen in de Theologie, waarbij hij een verhandeling leverde over: *Det Begreb Isonie, in voortdurende betrekking tot Socrates*. „In dien studententijd liggen“, zoo zegt LEENDERTZ, „beslissende momenten voor zijn denkriching en schrijverswerkzaamheid.“ En tot deze momenten rekent hij dan niet alleen den dood van KIERKEGAARD'S vader, en „het drama zijner verloving“ met de vroolijke, levenslustige, 18-jarige REGINE OLSEN, maar ook de drie geestelijke machten, welke in dien tijd op hem haar invloed gaaf oefenen en waaraan hij zich later, zij het ook ten deele, zou onttorstelen.

Een opsomming van de vele werken, die KIERKEGAARD geschreeven heeft, — zijn schrijverswerkzaamheid begon reeds, nog voor zijn dissertatie, in zijn studententijd en werd daarna, tot aan zijn dood, voortgezet, — ligt te ver buiten mijn bestek. Wie daar belang heeft in het zelf te deel van LEENDERTZ' boek dat hem voldoende op de hoogte zal brengen. Liever wil ik hier

het accent laten vallen op de drie zooveel genoemde „geestelijke machten“.

Hoewel hij reeds als jong student voor het Philosophische Journal van Prof. HEIBERG anonieme bijdragen leverde, waarin hij zich als een tegenstander van de liberale partij onder de Deensche Theologen deed kennen, doorleefde hij in die dagen een geestelijke strijd. Hij werd megevoerd door de geestelijke stroomingen van den tijd.

In de theologie stuitte hij op groote moeilijkheden, in het Christendom eveneens“, zegt LEENDERTZ (p. 26) en, zoo gaat deze dan voort: „In de orthodoxie was hij om zoo te zeggen opgevoerd, maar nu hij zelf begon te denken, begon deze reuzenkol te waggelen“. Maar, in het rationalisme kon hij zich nog minder vinden. In een zijner dagboeken uit die dagen schrijft hij: „Tot het geloof komt men niet toe door het verstandelijk denken, een wilbesluit is hier noodig, in het persoonlijk ligt de kern“.

„Zoo“, zegt LEENDERTZ in zijn hoofdstuk over K's „studententijd“, dient KIERKEGAARD over het Christendom en voelt dat door al dat pluisen over het „objectieve“, de kolos zal blijven waggelen; het is een levensprobleem waarbij het ten slotte toch aankomt op het „subjectieve“, „t voor mij“.

Het is dit subjectieve, dit persoonlijke, dat hem tegen de geestelijke machten, die hem in zijn studententijd hebben geknecht, doet inworstelen. (Wordt vervolgd.)

Uit de Pers.

Aan het uitnemende woord, waarmede Prof. Bouman de colleges aan de Theologische School te Kampen opende en dat handelde over de roeping tot den dienst des Woords, ontleenen we het volgende:

De Evangeliedienaar is bedienaar des Woords. Zeker, hij is dienaar der kerk, maar niet in Roomsche zin. Rome zoekt het wezen der kerk in het zichtbaar instituut. Christus woont door zijn geest in de kerk, en deelt zijn gaven mede aan de Kerk alleen door het ambt en het sacrament. De Schrift geboren uit de kerk, wordt verklaard door de kerk, zij moet het rustig rust op de kerk. Maar de Gereformeerde stellen boven de kerk Christus en zijn woord. De Schrift is door Christus opgegeven, opdat zij hem diene in de kerk, tot de volmaking der heiligen, tot opbouw van het lichaam van Christus. In het Woord spreekt God. In het Woord speuren we als in een heiligen tempel de tegenwoordigheid Gods, en beluisteren we het ruischen van het kled van het vleeschgeworden Woord. Het Woord is de stem des Heeren, waarin Hij dagelijks spreekt tot zijn schepel. Voor het Woord moet de mensche buigen, naar het Woord moet heel de gemeente, zoo leeraar als leden der gemeente, luisteren. Het Woord is een blijvend gids alle eeuwen door. Dat Woord achtte de Heere zoo noodig dat Hij een afzonderlijke dienst des Woords heeft ingesteld, een dienst wel voor den Heere en door menschen, maar toch bij het Woord en om het Woord.

De bedienaar des Woords is dienaar van Christus ten behoeve van de gemeente. Duidt het woord herder aan de gedachte van leiding, voeding, verzorging en bewaring, en vertoelt het woord leeraar het onderwijzen en het bekendmaken van den wil Gods, beide woorden drukken ten volle uit het onderwijzend en het besturend karakter van het ambt van den dienaar des Woords. De leeraar is herder onder Christus den opperherder. Hij moet de gemeente weiden door de zuivere bediening van Woord en sacrament, weiden door nauwkeurig opzicht te houden over de schapen, hen na te gaan en te behoeden voor afdwaling, het afgedwaalde weder terecht te brengen, het verloren te zoeken, het kraakke te genezen en het verbroken te heelen. Hij moet het zwaarte schap de prikkels des Woords laten gevoelen, de hoogmoedigen veranderen, de sondaren bestraffen, maar ook de bekomenen troosten, en de ontfoming van Christus verkondigen aan het gewonde en het bezwijkende hart.

Een dienaar des Woords staat voor de gemeente. Een evangelist of zendeling, iemand die tot ongehoorven predikt, met de bedoeling tot het geloof te brengen, moet er zich toe bepalen het Evangelie te verkondigen, en tot geloof en bekeering te brengen. Maar de dienaar des Woords, die in de gemeente werkt, moet meer doen dan dat. Hij moet mede tolk zijn van wat de Heere in de harten werkt, van wat de ziel ervaart, als de Geest van God zijn licht in de harten laat schijnen.

Midden in de volle werkelijkheid des levens stelt, moet de dienaar des Woords medeleven met de menschen, in zijn persoon en in zijn zaak openbaren dat hij drager is van de boodschap Gods, dat de liefde Gods woont in zijn ziel, dat het Evangelie is een kracht Gods tot zaligheid, tot hervorming van den geheelen mensch, tot reformatie van geheel het leven, tot uitruivering van het kwade en het doen van het goede.

Als gezant van den grooten Medicijnmeester bleidt hij het Woord in al zijn scherpie, in de anjand-veroordeende kracht der zonde, maar ook in de troostend-generende werking aan het kranke hart, dat zoo bitter lijdt onder de gevolgen van de zonde. Als boodschapper van den grooten Herder gaat hij rond bij de woningen van amsienlijken en geringen, van geleerden en onkundigen om hun zonder aanneming des persoons op te wekken tot het goede, te vermanen, te waarschuwen of te bestraffen en gevallen op te richten. En voorts staat de bedienaar des Woords aan de siekbeden, aan de sponde der stervenden om den weg des levens voor te stellen, opdat niemand op valschen grond zich gerust zou stellen, maar tevens om ook de rijke ontfoming van den eenigen Zaligmaker aan te bieden aan verlorenen, het licht des Heeren te laten schijnen over krankheid, lijden, zonde en dood, en in den doodstrijd den godvrezende het klamme doodswater van het voorhoofd te wischen. Hij moet blijde zijn met de blijden en weenen met den weeneden.

Voorreker een zwaar, verantwoordelijk gewicht, maar ook heerlijk werk. De Heere stelde toch zelf de herders en leeraars tot volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouw des lichaams van Christus. En de Schrift noemt hen „Gods medearbeiders“, „huisverzorgers Gods“, „uitdeleers der menigeler genade Gods“. Is er wel heerlijk werk dan het werk Gods te doen, en instrumenten te zijn in zijn hand tot den roem van 's Heeren naam en de komst van zijn koninkrijk? Is er iets heerlijkers te denken dan verantwoordelijk te worden tot dragers van het licht, om den troost der genade te doen uitblijven in de midden van een dood-kranke wereld? Welk werk is daarmede te vergelijken?

Ziet, de wereld roemt de aardse heerlijkheid en macht; zij prijst de genen en de uitvindaren, hen die lanweren verwierpen op het veld van wetenschap en techniek; zij acht het schoone en het aangename begeerlijk; en het zij verre van ons dit gering te achten. Maar toch, de wereld met haar schoone en goede vergaat, en zij kan met al de schittering van haar weelde en glorie, met het bekoorlijke van haar genot en zinnendienst niet vervullen de nooden van des menschen hart. Het Evangelie daarentegen spreidt licht over het pad, geeft vrede voor het moede hart, troost in ellende en droefheid, en maakt voor eeuwig gelukkig. Is het niet kostelijk drager te zijn van dat Evangelie der zaligheid, en iets van de barmhartigheid, van

de liefde van onzen Zaligmaker te laten gevoelen, om te verkondigen de dengden van onzen Jesus, die uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht!

Officiële Berichten.

De classis Amsterdam heeft in hare vergadering van 24 September 1913 overeenkomstig het advies der daartoe aangewezen commissie besloten, aan den weloew. heer Ds. J. v. d. Pol te Nederhorst den Berg op grond van gewichtige redenen te veroorloven, zich tot een anderen staat des levens te begeven, hem daarin toebiddende den zegen des Heeren, opdat hij ook alzoet tot eere des Heeren moge werkzaam zijn.

De classis voornoemd, B. WIELENGA, h. t. praeses. J. DOUMA, h. t. scriba.

Vergadering van de Gereformeerde Kerken der classis Dordrecht op Donderdag 11 Sept. 1913.

Bij afwezigheid van den aangewezen Voorzitter, Ds. Voogel (Puttershoek), opent Ds. de Jonge (Dordrecht) de vergadering. Gezongen wordt Ps. 100: 2; de 100ste psalm wordt ook gelezen; Ds. de Jonge gaat voor in gebed.

Naar aanleiding van het rapport over de credentiebrieven komen uit de vergadering vele klachten op over de afwezigheid van een opmerkelijk groot aantal Dienaren des Woords. Besloten wordt de betrokken kerkeraden schriftelijk op hun niet correcte vertegenwoordiging der klassieke vergadering te wijzen.

In het moderamen, dat geheel nieuw samengesteld moet worden, worden aangewezen Ds. de Jonge als praeses, Ds. Meulink (H. I. Ambach) als scriba en Ds. Warner (Brussel) als scriba.

De voorzitter spreekt een woord van welkom tot Ds. van Dijk, die voor het eerst de kerk van Slidrecht ter vergadering vertegenwoordigt. De notulen der vorige vergadering worden gelezen, vastgesteld en geteekend.

Oudl. Trapman (Molenaarsgraaf) brengt rapport uit namens de ter vorige vergadering benoemde commissie voor het natiën der quaestoriale boeken en bescheiden.

De classis besluit na breedvoerige bespreking deze commissie te continueren, om op de e.k. vergadering voorstellen te doen tot vooriening in de naaftege saldo's, en deze voorstellen tijdig aan de verschillende kerken te zenden. Aan de orde komt het examen van een brochure, die aan de classis verlot tot oefenen heeft verzoekt.

Deze broeder draagt eerst eene oefening voor over 2 Cor. 5: 21. Daarna wordt hij door Ds. Warner onderzocht in de Gereformeerde Dogmatiek; door Ds. Schoemakers (Alblasserdam) in de exegete van het O. T. naar aanleiding van Gen. 9: 25; door Ds. de Jonge in die van het N. T. uit 1 Joh. 2; door Ds. Meulink in de Bijb. Gesch. en den inhoud der H. S.; door Ds. Meynen (Dordrecht) in de Kerk-geschiedenis.

De classis blijkt van oordeel, dat het gevraagde verlot tot oefenen niet kan worden verleend.

Oudl. Pijl (Alblasserdam) deelt mede, dat door de kerken van Dordrecht en Alblasserdam te Papendrecht, een Evangelisatie-lokaal is opgericht, en verzoekt voor den voortgang van dit Evangelisatiewerk den steun van de overige kerken der classis.

Een verzoek der classis Gorinchem om eenige hulp in den Dienst des Woords voor hare vacante kerken wordt van de hand gewezen.

Een schrijven van Ds. Heij (die van Molenaarsgraaf naar Tienhoven is vertrokken), waarin hij afscheid neemt van de kerken in wier midden hij een zevental jaren gearbeid heeft, wordt voorgelezen en met belangstelling aangehoord.

Van een tweetal missiven uit de classes Amersfoort en Apeldoorn neemt de vergadering met leedwezen kennis.

Tot hulp in den Dienst des Woords voor de vacante kerk van 's Gravendeel worden Ds. van Dijk en Ds. Meulink aangewezen; Ds. Voncken (Zwijndrecht) zal een vacaturedienst vervullen in de kerk van Molenaarsgraaf.

De rondvraag naar art. 41 der Kerkenorde levert geen punten ter bespreking op.

De nog niet uitgebrachte rapporten van onderscheidene Deputaten (o.a. voor de Part. Synode, inzake Predikantscontracten, voor de Zending) zullen ter volgende klassieke vergadering worden gelezen en behandeld.

Ook een voorstel van Brussels kerk inzake het aantal bebet moet om des tijds wil tot de November-vergadering worden aangehouden. De assessor gaat in dankgebed voor.

De praeses sluit de vergadering.

In naam en op last der classis: CHR. WARNER, Assessor.

Buitenland.

Engeland. Uit het Pan-Presbyteriaansche Concilie te Aberdeen.

Wij hebben nooit kunnen sympathiseeren met het Pan-Presbyteriaansche concilie, en dit, wijl deze samenkomst gefundeerd is op overeenstemming van den vorm der Kerkregering, betref, en niet op een gemeenschappelijke belijdenis. Op den duur moest dit verkeerd uitkomen, dachten wij, en de uitkomst heeft ons niet gelogenstraft. Althans meenen wij, dat het concilie te Aberdeen bewezen heeft dat op den duur een vergadering van Kerkelijke gemeenschappen, die niet saam komt op een gemeenschappelijke geloofsbasis, van zelf wordt een dispuicollage, waarop de meest uiteenlopende denkbeelden verkondigd worden, en dat daarom uit een praktisch oogpunt beschouwd, met onvruchtbaarheid is gelagen.

Zoo sprak Prof. Cowan uit Aberdeen over den kleinen Catechismus van Westminster als het leerboek der Engelsch-spreekende Presbyteriënen. Hij meende, dat daarin ontbrak de belijdenis van de vaderlijke liefde Gods tot alle menschen, voorts werd daarin gemist een uiting omtrent de plichten van den Christen tegenover de Kerk en den staat, zoowel als ten opzichte van de zending onder de Heidenen. Ook meende de hoogleeraar dat de predestinatieleer van den Catechismus in tegenpraak was met de bekende „grote teksten“ der Schrift. Er moest dus of een geheel nieuwe Catechismus door de Kerken opgesteld worden of den leeraar behoorde vrijheid gelaten te worden om aan den Catechismus het noodige toe te voegen of in te veranderen.

Van gelijke strekking was een voordracht van den Amerikaanschen hoogleeraar A. Schaaf, welke handelde over de geschiedenis van het ontstaan der oude symbolen of belijdenisschriften. Hij meende, dat velen over die symbolen dachten gelijk de heilige Antonius over de kluisenaars in Egypte; nadat hij er velen

had bezocht, zeide hij, dat hij van ieder hunner iets geleerd had. De hoogleeraar Curtis uit Aberdeen wees in zijn referaat over de waarde der belijdenisschriften in den tegenwoordigen tijd, op de moeilijkheden die in Schotland voor de deur stonden. Aldaar heeft de in de Engelsch-Amerikaansche wereld zoo sterk bestaande begeerte naar vereeniging gewerkt, dat het tusschen de Staatskerk en de Vrije Kerk niet alleen kwam tot toenadering, maar dat reeds onderhandelingen waren aangeknoopt om te komen tot algeheele vereeniging. Wanneer dit doel bereikt wordt, welke plaats zal dan aan de Westminster'sche Confessie, die tegenwoordig geen van de twee Kerken meer geheel (simpliciter en totaliter) onderschrijft, aangevoerd worden? Zal men die belijdenis slechts met beperkt gezag aanvaarden of die door eene andere vervangen? In elk geval zou het volgens Prof. Curtis onchristelijk, ja zelfs een zelfmoord zijn, wanneer de oude belijdenis door de kerkelijke tucht als letterlijke leerwet bij wijze van dwang opgelegd wordt.

Daarmede was echter Dr. Nicholls uit St. Louis het niet eens. Hij meende dat de belijdenisschriften meer moesten gewaardeerd worden. Volgens hem behoorde een conscientieus mensch, wanneer hij het niet eens is met de belijdenis zijner kerkelijke gemeenschap, die kerk te verlaten. De kerk heeft te allen tijde belijdenissen in het leven geroepen en zij kan se ook tegenwoordig niet missen. Maar hij erkende ook, dat de tijden en de omstandigheden veranderen, waardoor het noodig wordt dat de kerk telkens opnieuw haar geloof formuleert.

Hieruit blijkt dat men dapper aan het discussieeren is geweest. Maar daarvoor behoeft toch geen Pan-Presbyteriaansche Concilie saam te komen! (Slot volgt.)

Gemengd Nieuws.

De „Missionary Review“ over de Evangelisatie op den Balkan. De „Missionary Review“ schrijft: „Het is moeilijk een oordeel te vormen over den invloed dien de laatste woedende oorlog uitoefenen zal. Ongetwijfeld zal een van de onmiddellijke gevolgen zijn, dat bij de Turken en de Mahomedanen de grootste verbittering gewekt wordt. Waarschijnlijk zal daardoor de zendingswerkzaamheid een tijding onderbroken moeten worden. De nationale trots der Turken heeft een geweldigen knak gekregen. Zij merken, dat zoowel de oorlog met Italië en de daarop volgende met de Balkanstaten door hun buuren is begonnen om politieke zelfzuchtige beweegredenen, en zij begrijpen dat het doel geweest is het breken der Mahomedaanse macht. Daarom zal uit den oorlog waarschijnlijk voortkomen verhoogd wantrouwen, grotere haat, vernieling van gebouwen die voor de zending dienst doen en verlies van menschenlevens. Maar ten slotte zal uit dat alles groot gewin voor de zending voortvloeien. De illusie van een aansluiting van alle Mahomedaanse elementen over de geheele wereld moeten laten varen. Onder datgene wat eenmaal gebeurd is, pleegt de Oosterling zich met Stoicijnsche kalmte te buigen. Als de Bulgaren overwinnen — wein, dan was het Allah's wil! De Bulgaraarsche regering is vriendelijker en inschikkelijker tegenover de zending dan hij, de Oostenrijksche en Russische. De Bulgaren erkennen ook hoezeer zij schuldig zijn aan de te Konstantinopel door Amerikanen gestichte hoogeschool, het Robert College, waar in de jaren van 1870—1880 die mannen hunne opleiding kregen, die zooveel bijgedragen hebben tot de nationale ontwakning van Bulgarië. De vertaling van den Bijbel in het Bulgaarsch is door een comité uit zendingen bestaande, ondernomen; overal in de huizen vindt men een exemplaar van den Bijbel in de moedertaal.“

WINCKEL.

Voor Kinderen.

BROOD OP HET WATER.

III.

HOE HET ER UITZAG.

Zooals ge wel begrijpen kunt, was het op ons dorp ver van levendig, en ik die aan het leven in de steden gewend was, had in het eerst groote moeite mij te schikken in den nieuwen toestand. Daar er allereerst voor geen geld een huis te krijgen was, had ik bij een boer een paar kamers moeten huren. Nu werd wel in alles voor mij voortreffelijk georgd, maar veel geselligheid had ik noch van den boer noch van zijn gezin. Daarvoor stonden zij in den zomer te vroeg op en gingen te vroeg ter ruste.

De bevolking in den omtrek werkte grootendeels op het land, en was dus overdag hier en daar verspreid. Drukte en vertier trof men hier niet aan. Het heugt mij nog zeer goed, dat er slechts één bakker was, die het volstrekt niet druk had, ofschoon hij negen buurtschappen bediende. Vele boeren toch bakten hun brood zelf. Andere bereidden het, en lieten het dan bij den bakker bakken, waarvoor vijf duiten per brood werd betaald. Er was ook een vleeschhouwer maar die woonde een ander half uur ver. Hij slachtte slechts eens per week en dan veelal maar een kalf, waarvan altijd de eene helft naar een andere buurtschap ging, en het overige bij gedeelten aan zijn klanten. De eenige winkel in mijn nabijheid werd gehouden in het voortvertrek van een klein huisje, waar een oud koloniaal met zijn vrouw woonde. Bij hen kon men in kleine hoeveelheden melk, suiker, tabak enz. bekomen, wel te weten als de voorraad niet op was.

De eenige bij wien ik eenige geselligheid vond, en aan wiens omgang ik wat had was de heer W. Hij was in deze strek geboren. Predikant geworden had hij op verschillende plaatsen gestaan. Doch op zeventigjarige leeftijd moest hij wegens siekte zijn ambt neerleggen, en besloot toen om zijn laatste jaren door te brengen op de plek waar hij als kind had gewoond. Hij liet een huis voor zich zetten, iets wat met weinig kosten kon geschieden, en woonde daar nu al jaren met zijn vrouw en een dochter in stilte en tevredenheid. Dorpspredikant was hij natuurlijk niet. Wel stond de kerk, een oud en wat vervallen gebouw, niet ver van onze woningen, maar de predikant woonde een half uur verder, wat op het oog met zijn vele bezoeken het best uitkwam.

Zoodra ik een paar weken in het dorp had doorgebracht, ging ik Ds. W. opzoeken, die mij zeer vriendelijk ontving. Hij verklaarde zich, dat er weer een geneesheer was gekomen en, al verscheiden wij ook veel in jaren, wij werden spoedig hartelijke vrienden waartoe seker veel bijdroeg dat wij beiden lust gevoelden tot den dienst des Heeren. Ik herinner mij nog dat hij bij mijn eerste bezoek tot mij zeide: „de menschen hebben mij wel eens een geneesheer voor de ziel genoemd. Als dat juist is dan woon nu die dokter vlak bij den geneesheer voor het lichaam. Wie weet wat goeds daaruit nog kan voortkomen“.

Naast de oude kerk stond een lief huisje, met een fraaie tuin er om heen. Daar woonde de koster. Hij was echter nog meer dan dat, namelijk ook kloklouder, doodgraver, omroeper, en Zondage leidde hij als vooranger met zijn